

Cuprins

Misterul lui Marie Rogêt	
Urmare la <i>Crimele din Rue Morgue</i>	5
Carabușul de aur	67
Îngropat de viu	112
Farsa cu balonul	130
A o mie și doua poveste a Șeherezadel	147
Mellonta Tauta	169
Scrisoarea furată	188
Poveste din Munții Colțuroși	212
Pisica neagră	225

Poe^{Ε.Α.}

Cărbușul de aur și alte povestiri

Traducere din limba engleză
și note de Liviu Cotrău

POLIROM
2011

A fi îngropat de viu este, dincolo de orice îndolală, cea mai terifiantă dintre aceste extreme ce au fost hărăzite vreodată bietilor muritori. Că acest lucru s-a petrecut frecvent, chiar foarte frecvent, nu poate fi negat de nici unul dintre cei care gîndesc. Hotarele ce despart Viața de Moarte sînt în cel mai bun caz vagi și nebuloase. Cine ar putea spune unde se termină una și unde începe cealaltă? Știm că sînt unele boli în care se produc opriri totale ale tuturor funcțiunilor aparente ale vieții și în care totuși aceste opriri sînt, la drept vorbind, doar simple întreruperi. Sînt numai niște pauze temporare în mecanismul incomprehensibil. Trece o perioadă anume și un principiu nevăzut și misterios pune iarăși în mișcare pinioanele magice și roțile vrăjite. N-a fost ruptă pe vecie funia de argint, nici ireparabil sfărîmat potirul de aur.¹ Dar unde a fost sufletul în acest răstimp?

Totuși, în afară de concluzia inevitabilă, *a priori*, că anumite cauze trebuie să producă anumite efecte, că binecunoscuta ocurență a unor asemenea cazuri de întrerupere a vieții în chip firesc trebuie să ducă din cînd în cînd la înhumări premature – afară de acest considerent, avem dovada peremptorie a experienței medicale și a celei obișnuite pentru a demonstra că nenumărate asemenea îngropări au avut într-adevăr loc. La nevoie, aș putea aminti pe loc o sută de cazuri bine autentificate. Unul de un fel cu totul remarcabil și ale cărui împrejurări s-ar putea să fie încă proaspete în memoria unora dintre cititorii mei se petrecuse nu cu mult timp în urmă în orașul învecinat, Baltimore, unde stîrni o vie, dureroasă și pe larg împărtășită neliniște. Soția unuia dintre cei mai respectabili cetățeni, un eminent jurist și membru al Congresului, fu lovită pe neașteptate de o boală inexplicabilă ce sfida întreaga iscusință a medicilor

1. *Eclesiastul*, 12:6: „pînă nu se rupe funia de argint, pînă nu se sfărîmă vasul de aur...”

ei. După multe suferințe, ea muri sau s-a crezut că ar fi murit. Într-adevăr, nimeni nu bănuia și nici nu avea motive de a bănuia că nu era moartă de-a binelea. Femeia prezenta toate aspectele comune ale morții. Chipul luase obişnuitul contur subțiat și scofilit. Buzele aveau obişnuita paloare marmoreană. Ochii erau lipsiți de strălucire. Căldura dispăruse. Pulsul încetase. Trei zile trupul fu ținut neingropat, răstimp în care căpătase o rigiditate ca de piatră. Pe scurt, fu grăbită înmormintarea, dată fiind rapida avansare a ceea ce se credea a fi descompunerea.

Femeia fusese depusă în cavoul familiei, care, în următorii trei ani, rămase netulburat. La sfârșitul acestei perioade fu deschis pentru aducerea unui sarcofag; însă, vai! ce șoc îngrozitor îl aștepta pe soțul care, el însuși, deschise ușa. Când canaturile se dădură în spate, un fel de obiect înveșmîntat în alb îl căzu zornăind în brațe. Era scheletul soției sale în lințoliul încă neputrezit.

O cercetare atentă adevări că femeia înviase la două zile după înmormintare, că eforturile ei în sicriu îl făcuseră să cadă din nișă sau de pe raft pe podea, unde se sfărîmase atît de tare, încît îi permise să iasă. O candelă, care din întîmplare fusese lăsată plină cu se_u în cavou, fu găsită goală; totuși ea s-ar fi putut consuma prin evaporare. Pe cea mai înaltă dintre treptele ce duceau în această încăpere a groazei era o bucată mare din sicriu, cu care s-ar părea că se zbatuse să atragă atenția izbînd în ușa de fier. Pe cînd se chinuia astfel, probabil că leșinase sau posibil să fi murit pur și simplu de spaimă; iar în cădere, giulgiul i se agătase în grilajul de fier care era proiectat înspre interior. Astfel rămase și astfel putrezi, în picioare.

În anul 1810 a avut loc în Franța un caz de inhumare prematură, însoțit de unele împrejurări ce dovedesc îndeajuns aserțiunea după care adevărul este, la drept vorbind, mai straniu decît

ficțiunea. Eroiina întâmplării era o oarecare made-moiselle Victorine Lafourcade, o fată dintr-o familie ilustră, cu avere și de o neasemuită frumusețe. Printre numeroșii ei petitori era și Julien Bossuet, un *littérateur*¹ sau gazetar sărac, din Paris. Însușirile și purtarea lui mereu curtenitoare atraseră atenția moștenitoarei, de care s-ar părea că era iubit cu adevărat; însă, mindră de stirpea ei, ea se decisese în cele din urmă să-l refuze și să se mărite cu un anume monsieur Renelle, bancher și diplomat cu oarecare notorietate. După căsătorie însă acest gentleman o neglija și, poate chiar mai sigur, o maltrata. După ce petrecu cu el cîtiva ani de chin, muri – în tot cazul, starea ei aducea atît de mult cu cea a unei moarte, încît îi păcăli pe toți cei care o văzură. Fu înmormîntată nu într-un cavou, ci într-o groapă obișnuită, în satul unde se născuse. În culmea disperării și chinuit încă de amintirea iubirii sale nemărginite, îndrăgostitul purcede din capitală spre îndepărtata regiune unde se afla satul, stăpînit de dorința romantică de a deshuma cadavrul și de a-și însuși cositele ei invoalte. Sosește la mormînt. În miez de noapte dezgroapă sicriul, îl deschide și începe să taie părul fetei, cînd este reținut de ochii dragi care se deschid. În realitate, fata fusese îngropată de vie. Viața nu o părăsise cu totul; și fu trezită de mișcările iubitului ei din letargia ce fusese confundată cu moartea. Ca un nebun, el o duse în brațe pînă la locuința lui din sat. Îi dădu cîteva întăritoare puternice dintre cele sugerate de cunoștințele sale medicale deloc neînsemnate. Într-un tirziu, ea își reveni. Își recunoscu salvatorul. Rămase cu el pînă cînd, încetul cu încetul, își recăpătă pe deplin sănătatea de dinainte. Inima ei de femeie nu era de piatră, și această ultimă lecție de dragoste fu de ajuns ca să i-o înmoale. I-o dăruî lui Bossuet. Nu se mai întoarse la soțul ei, ci, ascunzîndu-i

1. Om de litere (în fr., în orig).

faptul că înviase, fugi cu iubitul ei în America. Douăzeci de ani mai târziu cei doi se întoarseră în Franța cu convingerea că timpul schimbase atât de mult înfățișarea femeii, încît prietenii ei nu o vor mai putea recunoaște. Se înșelara însă, intrucît, de la prima întîlnire, monsieur Renelle o recunoscu pe dată și-și revendică soția. Ea se împotrivi acestei cereri, iar tribunalul o susținu în împotrivirea ei, hotărînd că, după trecerea atîtor ani, împrejurările cu totul speciale anulasera, nu doar cît privește echitatea, dar și legea, autoritatea soțului.

Revista de chirurgie din Leipzig, un periodic cu mare merit și autoritate¹, pe care editorii americani, indiferent care, ar face bine să-l traducă și să-l republice, consemnează într-un număr recent un eveniment foarte întristător de felul celor în cauză.

Un ofițer de artilerie, bărbat de statură gigantică și cu o sănătate robustă, trîntit fiind de pe un cal nărvaș, se alese cu o foarte severă contuzie la cap, care îl făcu să-și piardă numaldecît cunoștința. Craniul îi era ușor fracturat, însă nu se observa nici o primejdie imediată. Trepanația reuși de minune. I se luă singe și fură aplicate multe altele dintre obișnuitele mijloace de alinare. Trepitat însă el căzu într-o stare de amorțeală tot mai gravă și în final s-a crezut că ar fi murit.

Vremea era caldă; și el fu îngropat cu o grabă indecentă într-unul din cimitirele comunale. Înormintarea avu loc într-o joi. Duminica următoare, ca de obicei, aleile cimitirului erau înțesate de vizitatori; și pe la amiază se iscă un freamăt nemaipomenit la spusele unui tîran cum că, stînd pe mormintul ofițerului, simți cît se poate de clar o zguduitură în pămînt, ca și cînd ar fi fost produsă de cineva care se zbătea dedesubt. La început se dete prea puțină atenție spuselor omului, însă vîdita lui teroare și încăpăținarea cu care persista

1. Sursa n-a fost identificată.

în relatarea lui își făcură în cele din urmă efectul firesc asupra mulțimii. Fură procurate degrabă niște lopeți și în câteva clipe groapa, care era rușinos de puțin adincă, fu răscolită atît de tare, încît apăru capul celui ce sălășlula în ea. Atunci părea mort, însă stătea aproape în capul oaselor în sîcriu, al cărui capac în sfortările sale furioase îl săltase nițel în sus.

Fu transportat numaidecît la cel mai apropiat spital, iar acolo fu declarat încă în viață, deși în stare de asfixie. După cîteva ceasuri își reveni în simțiri, recunoscî unele dintre cunoștințele sale și în fraze întretăiate vorbi despre agonia sa din mormînt.

Din ce povesti era limpede că, îngropat fiind, trebuie să fi fost conștient mai bine de un ceas că era viu, înainte să cadă în nesimțire. Groapa fusese astupată neglijent și la repezeală cu pămînt din cale-afară de afînat; și astfel putea să patrundă în ea puțin aer. Auzea deasupra capului pașii mulțimii și se zbatuse la rîndul său să se facă auzit. Și tocmai tumultul din incinta cîmîtirului, zise el, pare să-l fi trezit dintr-un somn adînc – dar nu apucase bine să se trezească și-si dete seama perfect de cumplita grozăvie a situației sale.

Pacientul acesta – faptul este consemnat – se simțea bineșor și părea să se însănătoșească pe deplin, cînd cazu victimă experimentelor medicale ale unor șarlatani. Îi fu aplicată bateria galvanică și brusc își dete sfîrșitul într-una din crizele paroxistice pe care aceasta le provoacă uneori.

Menționarea bateriei galvanice îmi aduce aminte însă de un caz bine cunoscut și absolut extraordinar, în care acțiunea ei se dovedise a fi mijlocul prin care fu readus la viață un tinăr avocat din Londra, care fusese îngropat cu două zile înainte. Asta s-a întîmplat în 1831 și la vremea aceea a produs o senzație nemaipomenită orișunde devenea subiect de conversație.

Pacientul, domnul Edward Stapleton, murise, pare-se, de febră tifoidă, însoțită de unele simptome neobișnuite, care treziră curiozitatea medicilor săi. După moartea sa aparentă, prietenii lui fură rugați să încuviințeze un examen *post mortem*, însă aceștia refuzară acest lucru. Cum se întâmplă adesea în cazul unor asemenea refuzuri, medicii hotărîră să dezgroape cadavrul și să-l disece în voia lor pe furiș. S-a ajuns ușor la o înțelegere cu una dintre numeroasele bande de hoți de cadavre ce infestează Londra; și în a treia noapte după funeralii, presupusul cadavru fu dezgropat dintr-un mormînt adînc de opt picioare și depus în sala de operație a unuia dintre spitalele private.

În fapt, i se făcu o incizie destul de adîncă în abdomen, cînd înfățișarea fragedă și nevătămată a subiectului sugera aplicarea bateriei electrice. Experiențele urmară una după alta și se arătară efectele obișnuite, fără nimic caracteristic cît de cît, cu excepția, o dată sau de două ori, a ceva din activitatea musculară care semăna cu viața într-un grad mai mare decît de obicei.

Se făcuse tirziu. Se crăpa de zău; și socotiră de cuvîntă ca, în sfîrșit, să se purceadă numai decît cu disecția. Un student însă ținea în mod special să-și testeze o teorie proprie și insistă să se aplice bateria la unul dintre mușchii pectorali. S-a făcut o tăietură adîncă și o bucată de sîrmă fu pusă lute în contact, cînd pacientul, cu o mișcare grăbită, dar nicidecum convulsivă, se ridică de pe masă, se duse pînă spre mijlocul încăperii, privi neliniștit în jur cîteva secunde și apoi... vorbi. Ce spunea era înțeligibil; dar erau rostite cuvinte; silabisirea era clară. După ce vorbi, se prăbuși pe podea.

Cîteva momente fură cu toți paralizați de groază, dar urgența cazului le-a redat lute prezența de spirit. S-a văzut că domnul Stapleton era viu, deși în stare de leșin. Sub influența eterului își reveni și fu repede vindecat și redat tovarășiei prietenilor